

An. VI. Nr. 13.

LUCEAFĂRUL.

Sibiu, 1 Iulie st. v.

1907.

SUMARUL.

M. Sîdoveanu . . . Tinerețea.	I. Alba . . . . . In Maramurăș (poezie).
G. Marna . . . . Monamente antice din Roma. Palatinul.	G. C. Ionesca . . . Boeral (navelă).
A. Seca . . . . . Dor (poezie).	Cronica: . . . . „Trebariliterare”. V. Caraiivan.
D. Nana . . . . . Ragăciune de Paul Verlaine.	La șezătoare, Un Dușman.
I. Ciocărlan . . . . Nimmă de mamă (navelă).	Prinții gâdesc. Jădecățile
I. Borcia . . . . . Iligenia în Taarida de Goethe.	d-lui Pana. Aschii. Tarneal
M. Căntan . . . . . Că te-am iubit (poezie).	d-lui Z. Bârson. Ploaie de
	vară. — Bibliografie.

Ilustrațiuni: Palatinul „În sapt paza lui Argus pândit de Mercar”. Palatul reconstruit al lui Tiberia și Caligala. „Casa Liviei”, Coliba lui Romul. Vedere din Forul Roman. Casino Farnese. „Podul lui Caligala”.

ABONAMENT:

Austro-Ūngaria:

1 an . . . . . 12 cor. Ed. de lux . . . . . 20 cor.
6 luni . . . . . 6 „ „ „ . . . . . 10 „

Ediția pentru preoți, învățatori și studenți: 1 an 7 cor.

România și în Străinătate:

1 an . . . . . 16 cor. Ed. de lux . . . . . 25 cor.
6 luni . . . . . 8 „ „ „ . . . . . 13 „

Ediția pentru preoți, învățatori și studenți: 1 an 12 Cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul”, Sibiu (Nagyszeben).

A apărut în editura revistei „Luceafărul”

A. O. Maior

Biblioteca Copiilor

Vol. II

numeroase ilustrațiuni.

Cel mai potrivit dar pentru

→ copii. ←

Prețul: Cor. 1.60, Lei 2.—

Omer

ILIADA

12 cântari traduse în versuri

de

George Murnu

→ ca ilustrații admirabile. ←

Primul volum din
Biblioteca scriitorilor Străini.

Prețul: Cor. 4.—, Lei 5.—

plus porto postal 20 bani.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ

sub îngrijirea dlor: Octavian Goga și Octavian C. Tăslăuanu.

Cu colaborarea dlor: I. Agârbiceanu, I. Al. Bassarabescu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. I. Borgia, I. Ciocârlan, V. Cioflec, Al. Ciura, Maria Cunțan, Dr. I. Lupaș, Dr. G. Murnu, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmniceanu, I. D. Soricu.

ORICE REPRODUCERE OPRITĂ.

Tinerețea.

Stăteam într'un balcon încununat de rouruscă, într'o uliță liniștită, în lumina schimbătoare a amurgului. Grădinile din împrejurimi, în începutul acela de Iunie, strecurau mirezme de trandafiri și rozete: le simțeam foarte deslușit, îmi pătrundeau în nări cu răcoarea înserării, îmi umpleau tot trupul până în cele din urmă fibre cu bucuria sălbatică de a te simți că trăiești și că te bucuri de viață.

Eram mai mulți. Vorbea însă numai cucoana Victoria Giurgea. Ei nu i se putea împotrivi nimeni: eră mai bătrână, deși despre lucrul acesta dumneaei nu vorbea niciodată; după aceea știa atâtea lucruri despre viață și vorbea cu atâta însufletire, încât de multeori, prin întunec, uitai de zbârciturile feței ei, de stratul gros de pudră, de roșata din umerii obrazilor, — de toată munca dureroasă de a înșelă pe alții, de a se înșelă mai ales pe sine, în fața prevestirilor morții, care vin neinduplecate și-și pun pecetea zi cu zi, clipă cu clipă.

Cucoana Victoria trăise din belșug și-și povestește de multeori cu mândrie isprăvile. Atunci își îndreaptă trupul înalt și i se umpleau ochii de o întunecime adâncă, prin care ca într'o depărtare lucea o clipă un roi de flăcări.

În sfârșit în fața ei toți trebuiau să tacă, căci povestește foarte frumos.

Pe marginea uliței, pe lângă trandafirii grădiniții, trecu o femeie tină. În dreptul nostru întoarse o față luminoasă și-și mișcă cu gingășie capul de sus în jos. Subțirică și mlădioasă, trecu tropăind ușurel; și repede foșnetul rochiilor ei se depărtă.

Gazda, cucoană groasă și greoaie, mormăi ne-mulțumită:

— Hm! Unde se duce ea acum, seara?... Iar vre-o aventură...

Cucoana Victoria stătu câteva clipe pe gânduri; apoi se întoarse spre mine:

— Cucoana Matei, dumneata nu ști cine-i coconița care a trecut... Eu am cunoscut și pe maică-sa și pe bunică-sa... Apoi cu bunică-sa, cu tața Adela cum îi ziceam noi a fost un adevărat roman...

Se întoarse spre cucoana groasă și greoaie:

— Cum, iar vre-o aventură, Marie?... Copii n'are, bărbat nu mai are, — las-o, — săraca, să trăiască și ea, să se bucure... Acuma-i vremea... Ce vrei să faci?...

Se întoarse spre mine și se îndreaptă în jâlt, dar acum nu-i mai vedeam nici fața pudrată, nici sprâncenele făcute. Umbra înserării umpluse balconul. Avea însă o voce plăcută și caldă cucoana Victoria, vocea tinerețelor ei trecute.

— Vezi dumneata, femeile mai ales nu vor să priceapă că viața trebuie trăită... Adecă ar pricepe ele, multe, c'o condiție, să nu fie vorba de altele... Ai văzut pe fata ceea care a trecut?... Ai văzut-o... Maică-sa a fost așa ș'asa...

Mie nu mi-a plăcut: a fost foarte liniștită și umblă de ici colo prin gospodăria ei. Poate n'a avut ocazie să păcătuiască, adecă să-și înșele bărbatul, nu să păcătuiască... Ei, dar Eugenița aceasta care a trecut seamănă cu bunică-sa... Tot așa eră și tața Adela... Eugenița aceasta vrea și ea să simtă că a trăit, greșește cine o judecă și-i cântărește faptele fără să zimbească.

Țata Adela n'a păcătuit, a fost curată și frumoasă, și nenorocită, — dar de aceea zic eu că seamănă nepoata cu bunica...

A, să vedeți cum a fost. E un adevărat roman!

Eră Țata Adela cea mai frumoasă femeie din târg de aici, — dar asta nu însemnează nimic. Pe lângă frumsețe avea farmecul acela ciudat pe care nimeni nu și-l poate lămuri, lumina aceea în față, puterea aceea în ochi, mișcarea aceea care nu se poate imita, glasul acela, — toate care fac și pe o femeie urâtă stăpână pe bărbați. Dar femeia aceea eră așa de frumoasă, parc'o văd, subțirică, tare și mlădioasă ca o vargă de criță, așa cum ați văzut pe nepoată-sa, cu obrații moi ca puful piersicei, și cu doi ochi negri sprâncenați, plini de lumini și de umbre nesfârșite. N'am s'o uit cât voi trăi, — și par'că ș'acuma îi aud glasul: te învăluia glasul ei cum te învăluie mireazma unei flori. Asta-i rar, — te naști cu așa comori cum te naști cu talent, ori cu geniu. Și daruri așa nu trebuie să le lași, să le prăpădești.

Eră fată de târgoveț, fără stare, din mahalaua veche. Și are parte de dansa, dragă, un negustor, un om voinic, puțin mai frumos decât dracu, precum zic bărbații că se cuvine, nici prea deștept, nici prea cu carte, — un bărbat, pe vremea aceea tare bun. După ce o ia, abia atunci bagă de seamă omul ce a luat, și începe a și zulipsi femeia.

Mă rog acū eră nevastă, și se desvâlise și ea ca o floare. Nu trecea ciocoiu, ori boier, ori slujbaș, pe lângă dansa fără să-i zimbească, fără să-i strecoare o vorbă, fără să se uite după dansa... Femeia n'are displăcere pentru așa ceva; așa se prețuște tot ce are ea pe lume; — așa și Țata Adela, lăsă să treacă lumea pe dinaintea ei, prin farmecul acela, de puterea căruia nu prea își dădea socoteală: pe atunci astfel eră lumea.

Așa azi, așa mâni. Eră ca o nebulie. Veneau boieri și din alte târguri să vadă așa minune. Umpleau acuma dugheana lui Dumitrache Boiu și cumpărau ba una, ba alta; dar mai ales se apropiiau de nevastă.

Bărbatul vedeă și nu prea înțelegeă. Și nu înțelegeă anume că are nevastă cu credință. Poate la dânsul nu ținea până pe departe, dar făcuse jurământ la biserică și eră femeie păt-

mașă în hotărârile ei. Așa eră, — aprigă și în sufletul ei. Și de aceea socot erau și mai aprinși ceice umblau în juru-i.

Ș'atuncea, pentru frumseța ei, pentru credința ei și pentru umirea oamenilor, — Dumitrache Boiu începū s'o ciocnească. Începū a răcni cu disperare într'o bună zi: »Ce are lumea cu tine?» o apucă de cozi ș'o trânti la pământ, și o bătū cu pumnii.

Țata Adela plângeă și gemea: »Nu mă bate, Dumitrache... Ți-s cu credință, — de ce mă bați?»

A lăsat-o o vreme. Dar lumea nu s'astâmpără. Vine și ispravnicul asupra ei într'o zi și o apucă, nechezând, de bărbie. Ea se ferește, îl privește drept și-i zice zimbînd:

— Lasă-mă, boierule... Ce ai cu mine?...

— Am cu frumsețile tale, zice boierul cu umilință. Și mult ași da pe ele...

Eu nu-s bucuroasă de ele... A răspuns Țata Adela și i s'au întristat ochii. Dar când i se întristau privirile, eră par'că mai frumoasă.

Se duce ispravnicul, — ese Dumitrache Boiu și zice: »Ce are ciocoiul cu tine?...

Femeia știa ce-o așteaptă. Se duce după dânsul. Și o apucă bărbatul de cozi și o târaie prin casă, după aceea, răcînd și spumegând, se zvârle asupra ei cu pumnii.

Și ea gemeă și-l întrebă zvârcolindu-se de durere: — Cu ce ți-am greșit eu, Dumitrache? Cu ce sunt vinovată? Cu credința-ți sunt, — de ce mă sdrobești?

Așa a bătut-o omul acela pentru frumseța ei o vreme. Și într'o bună zi, se hotărăște femeia să se ducă la episcopie și să ceară despărțenie.

Se duce. Vine și bărbatul. Se înfățișază la vlădică. Spune femeia ce are de spus. Spune și bărbatul. Iar episcopul sta în jălțul lui cu coțul pe genunchi, cu barba pe palmă, și se uită țintă la femeie.

— De ce vrei să te despărțești, femeie?

— Mă bate, sfinte părinte, zice ea, nu mă pot răbdă, îmi zdrobește trupul.

— De ce o bați, jupâne? și se întoarce vlădica spre Dumitrache Boiu.

El tace.

— Ai prins-o cu ceva, cu cineva? de ce o zulipsești?

— N'am prins-o, înaltpreasfințite... Eu nu vreau să mă despart de dansa...

— Bine, dar cum să trăiască ea cu tine? N'auzi ce spune?

— N'am s'o mai bat...

Dar femeia nu voiă: ea își cunoșteă bărbatul. Atunci zice un călugăr care eră în sfat, acolo:

— Trebuie să vorbesc cu dumneaei, s'o sfătuesc...

Și-o ia în odăița de sfat, cum eră pe vremea aceea. Ceilalți așteaptă. Iar bărbatul, cum sta răzimat lângă ușă, auzea foarte deslușit cum călugărul își muiase glasul și căută să săguiască cu femeia. Dar glasul ei eră limpede și lămurit.

S'au înțeles în sfârșit — să se impace. S'au împăcat acolo, de față cu vlădica. Dar acasă Dumitrache Boiu închide ușa, își pune mâinile în solduri, își sbârlește mustățile și sprâncenele, și zice:

— Ce are călugărul cu tine? Ce are lumea cu tine?...

Și iar începe s'o stâlcească.

Așa parte de frumsețea ei a avut tața Adela. Și a început să-și plângă cu amar soarta. Se născuse zădarnic pe lume. Bărbatu-său nu știă s'o prețuiască nici pe ea, și nici frumsețea ei. O sdrobea ca pe o roabă. Ce folos de norocul acela: de ochi frumoși și de gură mititică, de glas moale și de toate farmecele — dacă din pricina lor a ajuns la așa de grea osândă; dacă nu poate trăi în gospodăria ei, din pricina lor, dacă pentru ele nu-i o rază de bucurie în viața de atunci, și nici nădejde în zilele care vor veni.

A mai bătut-o bărbatu-său, au mai roit o vreme în juru-i tineri și bătrâni, — până ce într-o bună zi, înebunită, a pus mâna pe o sticlă de vitriol, și a turnat-o toată pe obraz și pe piept, — și a rămas așa, într-o odae plină de umbră, cu dinții strânși, scrâșnind de durere, cu ochii arzători, — și așa am văzut-o eu pe tața Adela în ziua aceea și m'am spăimântat ca în fața morții. Într-o clipă nu mai rămăsese nimic din ce fusese o minune! Și ea gemând m'a apucat de mână și tremurâ ca în frigurile din urmă; totuși parcă voiă să zimbească, își schimonoseă obrazul ars, și zicea încet:

— De-acu poate voi avea liniște...

A avut liniște. Indată Dumitrache Boiu s'a înfățișat la vlădică și a cerut despărțenie. Și i-au dat cu ușurință despărțenia. A rămas sin-

gură, umilită, sdrobotită, fără părinți și fără frați, — până și fetița pe care o avusese i-o luase bărbatul, — și steteam la căpătâiul ei, o vedeam sluită și bolnavă, îmbătrănită și plângând cu disperare... Ș'atuncea, din bocetele ei, atunci în tinerețea mea, am înțeles eu multe lucruri, căci țipetele morții ei, îmi tăiau sufletul!

Acuma se tânguia și blăstema: »Vai! de ce n'am înțeles că viața mi-i dată s'o trăiesc, și tinerețea și frumsețea ca să mă bucur de ele!»

Uite, vedeți, vorbele astea le rostea. Și a murit blestămând lumea. Mi-a apucat mâinile într'ale ei și a murit oftând și tremurând.

Mă gândesc eu. Tinerețea-i plină de prostii. Tinărul nici de frumsețe nici de tinerețe nu se bucură. Ce sunt nebuniile dela douăzeci de ani? La vârstă așa fragedă nu este iubire. Toate sunt prostii. Ce sunt hotărârile tinereții? Într'o hotărîre a tinereții te poți ucide, — și-ți iai tu singur ceva ce nu ți-a fost dat ca să o sdrobești, — căci viața trebuie trăită... Viața trebuie trăită la vremea ei. Vine vremea când trec copilăriile, când începi a pune preț pe ce începi a pierde, când fiecare zi, fiecare ceas, fiecare clipă fuge mai iute, când simți că le pierzi pentru totdeauna, dacă nu le trăiești din plin, cu toată puterea... De aceea m'a durut sufletul că atuncea, de mult, biata tața Adela s'a ucis în tinerețea care nu înțelege... Trebuie să sfarme lanțurile, să ajungă vârsta cea plină, când guști plăcerile vieții în toată dulceața lor, — ca și o pară când se coace și când îi simți tot parfumul și tot gustul ei cel adevărat!

Eu cred c'ar fi ajuns vremea aceea și ea, zise încet cucoana Victoria, căci nu degeaba i-a fost dat să fie așa de frumoasă. Și acuma a venit vremea nepoatei, a Eugeniței, — lăsați-o să trăiască! Voi nu înțelegeți, voi nu înțelegeți cât de grea e amărăciunea când pricepi că toate s'au dus!...

Eu am trăit viața!... sfârși pătimaș, cu glasul melodios, cucoana Victoria, pe când cineva aprindea lampa în întunerecul balconului, — și în lumină o văzui de-odată pe bătrână în jâlțul ei, stând nemișcată, c'un zimbet trist încremenit pe buze, cu ochii mari privind fix în trecut.

Mihail Sadoveanu.

Monumente antice din Roma.

Palatinul.

I.

Roma quadrat; «coliba lui Romulus». Palatinul pe timpul republicei. Case particulare. Palatul lui Tiberiu. «Casa Liviei»; cryptoporticul; area palatină.

La 21 Aprila din fiecare an, ziua de serbare a zeiței Palas, ocrotitoarea păstorilor, dela care se zice că se trage numele de Palatin, se serbează astăzi aniversarea întemeierii orașului Roma. Anul acesta — după socoteala obișnuită — a fost al 2660-lea «ab urbe condita». Toată po-

tăiate în piatră dela «scara lui Cacus», care și acum duce spre platou din valea «Marrana» ce desparte Aventinul de Palatin, se văd temelile unui zid străvechiu ce amintește felul de a clădi al Etruscilor imitat de Romani: sunt blocuri mari prismatice de piatră moale, așezate unul deasupra altuia, fără ciment și pe rând, când dealungul, când dealatul. Tradiția spune, că coliba lui Faustulus se află la marginea de sus a scării lui Cacus, uriașul căzut jertfă lui Hercule. Vechimea acestor ziduri ne face să le punem în

Palatinul. «Io supt paza lui Argus pândit de Mercur», frescul din «Casa Liviei».

pulația școlară din Roma, condusă de membrii corpului didactic și asistată de autoritățile școlare, se întrunește pe platoul Palatinului și proslăvește prin cântece, cuvântări și petreceri în-suflețite (dela cari nu lipsește nici vinul gratuit) această zi neuitată în cartea istoriei omenești; pe platoul acestei coline, căci în marginile ei se întindea sâmburele cetății eterne, ale cărei ziduri fură hotărâte de brazdele trase de plugul lui Romulus, «Roma quadrata», numită așa după forma aproape pătrată a Palatinului.

Și nu e ștearsă orice amintire pipăită din această vreme sură. Aproape la colțul dintre apus și meazăzi al colinei, deasupra treptelor

legătură cu această tradiție și să privim temelile pătrate din față ca rămășiță vrednică de cinste a locuinței lui Romulus («casa Romuli»).

Aici dar au crescut și au stăpânit feciorii zeului Marte și ai preotesei Rhea Silvia, expuși de Amuliu și găsiți de păstorul Faustulus la «Lupercal», la vizuina lupului, dela poalele Palatinului, pe lângă izvorul umbrat de un smochin, devenit apoi smochinul sfânt (ficus ruminalis). Toată vremea asta primitivă, începuturile rustice ale Romei le vedem printr'o lîmpede și repede intuite în fața noastră. Vedem fumegând colibele rotunde sau pătrate «clădite din trestie, învălitate cu pae» ale păstorilor și plugarilor, lo-

cuitarilor cei dintâi ai Romei: erau de bunăseamă în felul capanelor de acum de pe campania romana. În această parte, lângă noi, se ridică o colibă ceva mai cu vază, și în ea eră »scaunul« celui dintâi »rege« roman. Alături de colibele răslețe vedem staule și ocoale largi pentru turme de oi și de vite. Peste zi acestea se revarsă la pășuni, pe văile și câmpiile din apropiere, iar seara sunt mânate spre cetate. Despre meazănoapte eră poarta Mugonia: pe ea treceau alene mugind taurii adăpați în sghiaburile dela izvorul ce și acum curge din plin la poalele

nal, din fața despre meazănoapte a Palatinului, și apoi cu veneticii Etrusci. În vremea asta femeia împacă pe Romani cu Sabinii, și, pentru mulțumirea amânduror părților, scaunul domniei sau centrul puterii politice nu mai e pe Palatin, nici pe Quirinal, ci în valea dela mijloc, în Forul Roman și pe Capitol. Urmează lungile veacuri ale republicei, în care »Roma quadrata«, încetul cu încetul, atrage highelitelul capitalei și devine cartierul aristocrației — un fel de city a cetății; negreșit, nu întâmplător, ci printr'un instinct firesc sprijinit de gândul pururea viu,

Palatinul. Palatul reconstruit al lui Tiberiu și Caligula, văzut despre mează-noapte, din Forul Roman (în față la stânga templul Castorilor; la dreapta Casa Vestalelor și templul rotund al Vestei).

acestei părți ale colinei. Oameni arși de soare, aspri și vânjoși, răpitori și prădalnici, îmbrăcați abia cu o piele de fiară, — iată contemporanii lui Romulus, iată străbunii împăraților lumii!

Câtă vreme a ținut această gospodărie patriarhală, această stare ce amintește cel mult epoca chinezatelor românești, e foarte cu greu s'o știm după cele câteva tradiții întunecate de poveștile născocite mai târziu. Lucru sigur e, că cetatea lui Romulus n'a crescut în întindere și în tărie decât, cum se întâmplă de obicei, prin neconțință, sângeroasă trudă și războire. Întâi cu colonia sabină de pe »muntele« Quiri-

că aici a fost scaunul întâiului rege și altarele cele mai vechi și scumpe ale poporului roman.

Între familiile mari și avute, cari își avură curțile pe această colină, scriitorii ne numesc pe a lui Q. Lutatius Catulus, care a bătut pe Cimbri; în vecinătatea lui ședeă M. Tullius Cicero, în casa ce o cumpărase dela Crassus, moștenitorul lui M. Livius Drusus. Pe undeva, pe aproape, locuia fratele său Quintus Cicero. Urmau casele altora: a lui M. Aemilius Scaurus, a oratorului Hortensius, a Liviei și a lui Claudius Nero, părinții lui Tiberiu, precum și casa părintească a lui August Octavian. Un

vecin neplăcut al lui Ciceron eră tribunul Clodius, dușmanul său înverșunat, care a cumpărat casa lui Scaurus cu patru milioane și jumătate sestertii (un milion de lei), ca nu cumva nesuferitul său vecin să-i strice vederea prin ridicarea casei lui. Mărimea sumei nu trebuie să ne mire, căci fiecare palmă de pământ se plăteă cu aur — atât de scump eră locul pe Palatin. Și eră drept: Orașul crescuse, cumpărătorii cu-

dafiri ai grădinei »Casinului Farnese«. De aici, în adevăr, ai o privire din cele mai frumoase asupra părților orașului, pomenite de marele orator. Nenorocita-i vecinătate însă nu l'a lăsat să guste liniștit farmecul acestei priveliști. Pe vremea zilelor de răstriște suferite de el în surgun, Clodius a hotărât poporul să decreteze dărâmarea casei lui și înlocuirea ei printr'un templu al Minervei. Dar Ciceron n'a rămas nemângăiat,

Palatinul (vedere despre Apus). La stânga, în față, ruine despre sud ale palatului lui Tiberiu; apoi »Casa Liviei« (cu trei odăi deschise spre nord; la mijloc »tablinul«); după ea ruinele palatului lui August. În fund vila Mills cu grădina ei. La stânga (după cea dintâi ruină) restul »Colizei lui Romul«.

prinși se înmulțiseră și centrul eră căutat de toți, dar mai ales acest cartier de frunte și cel mai bine așezat al orașului. Insuși Ciceron se lăudă, că locuiea »in pulcherrimo urbis loco«. Spusele lui, că dela el se vedeă toată Roma, Forul Roman, Capitolul, hotăresc aproape cu siguranță partea ce ocupă locuința lui: eră în spre capătul despre meazănoapte al colinei, pe terasa răcorită acum sub umbra stejarilor pururea verzi și îmbălsămată de tufșurile de tran-

căci Senatul, la întoarcerea-i din prîbiegie, i-a pus la îndemână două milioane de sestertii (patrusute de mii de lei) pentru clădirea ei din nou. Această sumă ne arată ce costă pe Palatin o casă mijlocie — dat fiind că altele, cum e cazul cu cea răscumpărată de Clodius, prețuiau milioane.

Risipa aceasta nu o cunoscuseră Romanii înainte de epoca lui Iuliu Cesar. Mai până pe atunci — în parte chiar până la Neron — orașul eră simplu

și smerit; ulițele erau întortochiate, înguste și nepietruite, piața era împrejurată de prăvălii în chip de maghernițe și șetre. Casele private erau durate din lemn și cărămidă uscată la vânt și acoperite încă cu pae. Piatra, mai mult stof negricios din munții Albani și travertin din Tivoli, se întrebuița mai numai pentru clădirile publice, pentru temple; marmura era încă necunoscută. Dar cu deosebire dela începutul

podobise porticul cu patru coloane de »marmură din Hymettos«. Dar de acum în lux boerii Romani se puteau asemăna cu satrapii din Orient; materialul solid, cu care își clădeau casele, lucrările de artă mare, decorativă sau industrială, cu care și le înfrumșeau, îi costau în adevăr sume de necrezut. Dar unde sunt urmele lor? Inlocuirea regimului democratic cu cel monarhic le-a fost fatală; căci în locul caselor particulare

Palatinul: Vedere despre nord, din Forul Roman. La stânga Casino Farnese; la dreapta grădina vilei și terasa cu ruinele palatului lui Tiberiu și Caligula (unde a fost casa lui Cicero).

veacului întâi dinainte de Hristos stricăcioasele înfrâuriri orientale introduc luxul și necumpătul în Roma republicanilor de fier, și cu el, viermele care prinde să roadă rădăcina falnicului copac al hărniciei și vitejiei romane.

Carierele marmurei din Grecia, din Asia și din Africa încep a se deschide noilor trebuinți. Dintâi moda asiatică era împinată cu împotrivire și respingere din partea spiritelor conservative. Crassus, bunăoară, era luat în răs și poreclit »Venera palatina«, pentru că își îm-

pușe rădăcina, dela August încoace, mărețele clădiri împărătești, cari au prefăcut o mare parte din cuprinsul acestui deal în palatul Cesarilor: cuvântul și idea (palat, cesar) le datoresc popoarele europene Palatinului. Pe locul caselor lui Cicero, alui Clodius și a celorlalți s'a ridicat palatul lui Tiberiu, domus tiberiana, care cuprindea toată marginea despre meazănoapte și apus a colinei. Arcadele înalte, puternice, ridicate una peste alta despre For și Capitol, cu șirul nesfârșit de încăperi lipsite de orice podoabe,

asemănătoare mai mult a peșteri decât a locuinți și în care odinioară se adăpostește garda imperială sau sclavii, sunt rămășițele dela caturile de jos ale reședinței lui Tiberiu, așa cum ea fu schimbată și reînviată până pe timpul lui Sept. Sever și Caracalla. Știm, că numai decât după Tiberiu, Caligula a mărit și prelungit acest palat spre For și a făcut vestibulul său din templul Castorilor, în care el — ne spune Sueton — se azează între statuile zeităților ca să fie proslăvit de popor ca un zeu.

Smintitul acesta încoronat nu s'a mulțumit

Palatinul. Ruine din substructiile palatului lui Tiberius și Caligula. Așa zisul »pod al lui Caligula«.

au atâta: pentru a putea sta la taifas cu »fratele său Jupiter« a aruncat un pod, care avea palatul său cu Capitolul trecând peste templul lui August, spre a se pune în nemijlocită legătură cu templul lui Jupiter de pe Capitol. E cu puțință ca păturile de desubt ale caselor particulare să fie ascunse sub aceste dărâmături ale reședinței lui Tiberiu; căci oamenii de atunci aveau un obicei bun, când întemeiau zidiri nouă: ei nu înlăturau ca astăzi temeliele caselor mai vechi, ci clădeau deasupra lor acoperindu-le; aceasta e pricina, că de multeori nivelul pământului la ei s'a înălțat, în loc să scadă ca la noi.

Dar nu toate casele au fost expropriate și surpate

de împărați. La capătul dela sud-est al colinei, la dreapta cum ne coborâm pe scara lui Cacus, se văd și acum ruinele nora din ele.

Dar dacă acestea sunt prea micșorate și schilodite pentru a ne putea face o idee despre o casă romană din acele vremi, din fericire săpăturile au scos la iveală una — singură în Roma — mai bine păstrată, care atât prin felul clădirii cât și prin podoabele-i artistice, datate cam dela sfârșitul republicei sau începutul epocii imperiale, e una din curiozitățile de căpetenie ale Palatinului: e casa apărută acum de o învelitoare de tablă, care se află la capătul de sud al palatului lui Tiberiu, aproape de »coliba lui Romulus«. Pe câteva tuburi de plumb ce au slujit ca conducte de apă, găsite într'ansa și atârinate pe unul din pereții ei, e întipărită inscripția: *Iuliae Augustae*. Numele acesta, care trebuie să fie cel purtat de stăpâna casei, a fost împrumutat, precum se știe, de către Livia, soția a treia a lui August, femeia atât de iubită și cinstită de el; de aici și părerea predominantă, că aceasta e locuința, în care ea s'a retras după moartea marelui ei soț, ca să-și plângă umilințele și amarul ce a suferit din partea fiului ei Tiberiu. Cruțarea acestei case printre uriașele clădiri din preajmă din partea tuturor împăraților ce s'au perândat pe scaunul lui August, nu e dar întâmplătoare: zidirea eră prea strâns legată cu obârșia și viața întemeietorilor monarhiei pentru a fi urmat soarta celorlalte locuinți particulare. Nu a fost numai cruțată, ci chiar și reparată și locuită și mai pe urmă, precum vedește numele lui Domițian nemurit pe același fel de tuburi de plumb.

Întrearea se face pe la o ușă dela stânga: dacă coborâm câteva trepte și străbatem gangul mic și îngust al vestibulului, dăm de o curte năuntrică, de un atriu, încunjurat de patru săli — trei în față paralele și una la dreapta — cu rămășiți de mozaicuri iscusite și cu frescuri de-o nespusă măiestrie. Pe pereții sălii mai largi dela mijloc (așa numită *tablinum*) deosebim două tablouri mai mari, cari înfățișază scene mitologice. Cel de pe perețele din fund e acum mai mult sau mai puțin șters de soare și abia mai putem recunoaște pe bietul ciclop Polifem, pe jumătate scufundat în apă și dus de frâu de un săcăitor amoraș ce-l poartă călare către frumoasa Galatea, zeița fără suflet, care în loc să

aibă milă de patima-i oarbă, de rugile-i fierbinți, îl ocolește călare pe un cal de mare și râde de dânsul împreună cu tovarășele ei. În schimb frescul din mijlocul păretelui dela stânga își păstrează încă proaspete colorile vii și armonioase și ne lasă să-i cetim limpede subiectul: Argus, însărcinat de geloasa Junonă cu paza frumoasei Io, preoteasa ei iubită de Jupiter, stă la dreapta acestuia răzimat de o stâncă, având o sulită în mână și pe genunchi o piele de panteră, ale cărei pete înlocuiesc cei o sută de ochi ce-i atribue povestea. În fața unui stâlp, încoronat cu idolul zeiței drumului Hecate, șade Io, a cărei ținută distinsă și plină de drăgălășie nu e deloc tulburată de neliniștea ce-i însuflă pe de-o parte teama ei de Argus, pe de alta ascunsa nădejde ce-i aduce șunetul abia simțit al pașilor zeului Mercur, care, trimis de Jupiter, s'apropie pe furis, cu gând să doboare pe neadormitul ei păzitor.

Execuția largă, fălmăcirea fericită a naturii, simțământul gingaș al formei, coloritul deschis și înviorător împreunate cu știința înaintată a orânduirii întregului dau acestei compoziții un loc de frunte între puținele picturi păstrate din vechime. Și totuș acest tablou nu e decât un reflex, cel mult o copie după o concepție clasică elină, poate a lui Nikias, contemporanul mai tânăr al lui Praxitele. Dar el nu are aici o poziție neatârnată, ci servește ca un mijloc de viață, ca un fel de stavaj al decorațiilor obișnuite în această vreme. Trebuința de a mări spațiul strâmt al încăperilor antice a introdus în pictura murală imitarea formelor arhitectonice, așa cum ele se înbiau ochilor artistului, mai ales la fațadele palatelor și scenelor de teatru, cu coloane, cornișe și grindșuri și cu toate elementele lor decorative: prin mijlocul umbrii și luminei de colorii acestea reeșiau plastic din fundul roșu al păretelui, iar deschizăturile și fereștrile lor, spre mărirea efectului de perspectivă, erau rezervate pentru reprezentarea unor vederi de strade sau — precum a fost cazul descris mai sus — pentru tablouri cu fond de peisaj.

Aceste frescuri, aceste picturi lucrate în stuc trainic, nu se mărgineau în »tablinum«, ci se întindeau și în celelalte săli, ba chiar cuprindeau și părțile atrului și ai vestibulului. Dar în locul lor nu se mai vede decât o mășgălitură de colorii topite și nimicite de umezeală; numai în

aripa dreaptă a »tablinului« și în presupusa sufragerie, în triclinium, ne surprinde o ghirlandă de ramuri cu fructe și flori, cu măști și cu instrumente muzicale bachice atârnat de coloane, toate lucrute virtuos, par'că cu o tehnică de astăzi.

Asemenea lucrări de artă înaltă ne întărește credința, că în adevăr domni mari au locuit în această casă mică. Nu e mirare ca aici să fi copilărit și trăit o parte din viața fatală a prâsilei Liviei, odraslele Clauzilor, dela Claudiu, tatăl lui Tiberiu, până la cel din urmă membru al acestei familii — Neron; printre ele un singur idol al poporului, Germanicus, și doi monștri: Caligula și Neron. Așa fiind, am înțelege mai ușor ceea ce un istoric ne povestește despre moartea lui Caligula.

Dacă eșim din »Casa Liviei« și cotim o bucată la stânga printre ziduri ciuntite, dăm de un lung coridor subteran, un *cryptoporticus*, care merge dealungul laturei despre sudost a palatului lui Tiberiu; el eră deplin acoperit, luminat abia prin unele deschizături făcute în tavanu-i arcuit. Pe alocuri putem vedea încă urme din mozaicul pardoseli și din reliefurile alese ale stucului ce-i îmbrăcau părțile și boltitura. Dacă presupunem, că acesta e *cryptoporticul* în care conjurații au pus capăt zilelor primejdioase ale lui Caligula, când el intrând pe poarta Mugonia se suia pe Palatin și se îndreptă spre palatul său (care, cum am văzut, eră și al lui Tiberiu), lesne ne închipuim atunci, cum conjurații, de teama gardei germanice care însoțise pe împărat până la acest portic, n'au mai cutezat, după omorul ce au săvârșit, să iasă pe unde veniseră atrăgând în cursă pe tiran, ci și-au urmat drumul adăpostit al porticului, până la locul »unde se află casa lui Germanicus«. Nimic nu ne împedecă să gândim că această casă a lui Germanicus e tot una cu aceea a Liviei, bunica lui.

Ne plimbăm dealungul gangului tănuțit sub pământ, și făcerea-i mormântală, umbrele cari luptă cu lumina sub bolțile-i întunecoase ne umplu de neliniște: ni se năzare par'că șovăind, scăldată în sânge, năluca lui Caligula. Înainte de a sosi la capătul gangului, eșim la dreapta; răsufăm la aerul îmbătat de mirosul florilor și a verdeții ce acoper area palatina, ograda largă din fața dărămăturilor celui dintâi palat al Cesarilor.

G. Murnu.

DOR.

Miros de primăvară. Din cer cad calde ploii
 Dau florile 'n grădină și mugurii 'n altoi.
 Pe sus tot vin în șiruri cocor după cocor,
 De ce n'am și eu aripi cu ei în rând să sbor,
 Deasupra unei case să mă opresc pe loc:
 Solie de iubire, solie de noroc.

Mi-aș face cuib cu grijă pe vârful casei lor,
 Cel mai fihnit, pe lume mai fericit cocor.
 Și n'aș mai avea lipsă spre cer să mă avânt
 Puteri nebiruite mă leagă de pământ,
 Nici toamna spre țări calde să rătăcesc pe drum
 Căci mi-aș avea odihnă statornică de-acum.

Și aș avea norocul cel sfânt și-atât de rar
 Să pui măhnirii capăt și dorului hotar,
 S'o văd mereu, și glasul-i ceresc să l-i ascult
 Cum ascultau poezii pe muze mai de mult,
 Când va cânta cu furca stând singură 'n pridvor
 Cântări pline de jale, cântări pline de dor.

Dar paserile 'n zare se duc, se pierd, se stâng
 Și eu rămân iar singur cu dorul meu să plâng,
 Aleargă numai gândul pe urme de cocori,
 Cărare străbătută de el de-atâteaori,
 Aleargă și să 'ntoarcă înfrânt și aiurit,
 I-a stat atât deaproape, dar ea nu l-a simțit.

A. Seca.

Rugăciune.

Din Paul Verlaine.

O Doamne, cu iubire m'ai rănit
 Și sângere adânc rănilile mele,
 O! Doamne cu iubire m'ai rănit.

Tu m'ai cutremurat cu frica Ta
 Și 'n pieptu-mi încă fulgeră arsura,
 Tu m'ai cutremurat cu frica Ta.

Văzui că totu-i josnic pe pământ,
 Și Slava Ta o Doamne mă pătrunse,
 Văzui că totu-i josnic pe pământ.

Inneacă-mă în Vinul Tău curat
 Și viața mea în Pâinea Ta frământă,
 Inneacă-mă în Vinul Tău curat.

Ia-mi sângele, ce jertfă nu l'am dat,
 Și trupul meu nedemn de suferință
 Ia-mi sângele, ce jertfă nu l'am dat.

Ia-mi fruntea, ce atât s'a rușinat
 Drept perină sub sfintele-ți picioare,
 Ia-mi fruntea, ce atât s'a rușinat.

Ia-mi mânille, ce n'au știut munci,
 Drept smirună și tămâe pe altare
 Ia-mi mânille, ce n'au știut munci!

Ia-mi inima cu sbuciumu-i deșert
 Să sângere pe-a spinilor cunună
 Ia-mi inima cu sbuciumu-i deșert.

Primește șovăelnicul meu pas
 Să sboare la chemarea milei Tale,
 Primește șovăelnicul meu pas.

Ia-mi glasul în minciuni ticăloșit,
 Spre rugă și musttrarea Pocăinții
 Ia-mi glasul în minciuni ticăloșit.

Ia ochii mei — făclii de rătăciri —
 În lacrimile rugii să se stingă,
 Ia ochii mei, — făclii de rătăciri.

Tu ești numai ertare și prinos
 — Ce ocnă-adâncă e a mea orbire!
 Tu ești numai ertare și prinos...

Infricoșate Doamne, Doamne Sfânt
 Prăpastia nelegiurii mele,
 Infricoșate Doamne, Doamne Sfânt,

Al fericirei nesecat isvor,
 — Neștirea mea și temerile mele —
 Al fericirei nesecat isvor,

Tu toate le cunoști o Doamne, toate...
 Că sunt cel mai sărac din cei ce n'au,
 Tu toate le cunoști o Doamne, toate...

Dar câte am, O! Doamne, ți le dau...

D. Nanu.

Inimă de mamă.

(Urmare.)

Nu spune nimic, dar întorcându-se și arătându-și chipul în roata de lumină sta așa nedumerită, cu ochii ațintiți în pământ. Ar fi plecat devale și singură, căci doar nu odată bătuse ea cărarușa crămii pe așa vreme...; acum însă par'că nu-i venea să scoboare fără tovarăș; — Noptile cu liniștea și întunerecul lor, n'o înflorau niciodată, așa că ea nu știuse ce-i »urâtul«, închipuirea aceea de care se ferec atâtea firi plâpânde; dar până acum nu știuse se vede nici ce eră dorul și dragostea, cari deodată chiar și pe fetele cuminti să caute tovarășii ocrotitoare, în serile cele frumoase, cu lună plină cum eră aceea de atunci. Simția fata că se petrece ceva în sufletul ei, dar nu pricepea nimic lămurit; nimic care s'o poată hotări să vorbească.

Badea Potecă pricepuse.

— Pe cât îmi pare ț-i urât, mă tată, să te lași singură devale... Ai și dreptate, căci doar porți grija căldărușei...

— Nu că mi-ar fi urât... da vezi, taică, credeam că scoborâți și Dumneavoastră... , răspunse fata așa încurcată, în vreme ce pășeste iar pragul, voind să dea a 'nțelege că n'ar fi la mijloc nimic care să-i fie calea...

— Stai, mai stai, Stăncuțo, c'atunci om merge și noi... Apoi întorcându-se spre Voicu: vorba fetii, priticitul l'om face și altădată, nu-i așa nepoate?

— Cum vrei, bade Radule, răspunse flăcăul, care de altfel nu stătuse mult la cumpene, ci pășise și el pragul în urma Stăncuței pentruca să-și adune sculele.

— Să mergem atunci, nepoate, căci numai sănătate să dăruiască cel de sus și treburile s'or face fieștecare la rândul lor. Un lucru numai: Să lași sculele aici, ca să te am eu arvunit cum s'ar prinde, ca să vii nepoftit la lucru.

— Bucuroș, bade, bucuroș.

— Ei dacă te prinzi, atunci luați-o binișor pe cărare înainte; uite dau și eu zăvoarele și vă ajung... Dar să aveți grija căldărușii, să nu prăpădiți vre-un galbăn că-s trecuți pe răboj.

— N'ai teamă nu, căci doar nu ne-or sta hoții în cale, răspunse Voicu, care, cum se văzu scăpat, dădu fuga pe urma fetii.

În creasta dealului sub umbra nucului care se 'ntindea pe pajiște ca o pată de întunerec, Stăncuța se oprise și priyîi în vale, unde satul odihnea ascuns de-o parte și de alta în desișul celor două coaste. Plecase cu gând să dea fuga, să ajungă singură devale, ca să le arate lor că nu i-a fost urât, iar maică-si să-i dovedească că-i cuminte ca 'ntotdeauna și se ferește din preajma flăcăilor...

Dar frumșeta sării senine, care stăpânea satul cu pacea ei liniștită, o ademeni să poposiasecă o clipă, o clipă numai...

Din depărtările nemărginite venea domol un vîers duios de cântec, iar pe coaste undeva mai pe aproape un fluer se 'ngână cu freamătul ușor al frunzelor de plop... Și-a stat, a stat se vede mai multșor, căci de alături din umbră răsare chipul flăcăului rămas în urmă.

Tresare atunci ca mușcată de spaimă și făcându-și vînt cearcă să fugă devale... Brațul flăcăului îi prinde însă mijlocul și fata domolită, scoboară alături, în tovarășia îndrăznețului pe care până în clipa aceea, par'că îl dorise, îl așteptase chiar; acum însă când îl vedeă lângă dînsa, când își simția mijlocul strâns de brațul lui voinic, o frică neînțeleasă îi stăpânea sufletul îndemnând-o să-și facă muștrări că s'amăgise să zăbovească în cale... Ar fi vrut să se desprindă de lângă el și să fugă repede spre casă, devale, pentru ca să se adăpostescă la sânul ocrotitor al maică-si, dar fără să-și dea samă de ce, tremură și se apropie tot mai mult de Voicu, care asemenea nu găsește nici un cuvânt să spună, măcar că înainte de a da fuga în urma ei, își pusese în gând s'o întrebe câte și mai câte.

Lipiți unul de altul și tăcuți, pășesc așa încetșor pe poteca care scoborînd devale spre căsuța cea bătrână abia cotește ici și colo pe sub poala vre-unui copac ce-i răsare în cale.

La jumătatea drumului, unde cărarea tăia ocol mare înspre rămurișul unui tei bătrîn, Voicu strînge mai cu putere mijlocul tovarășii lui și se oprește sub adăpostul cel bogat de frunze.

Stăncuța nedumerită, privește în ochii lui ca și cum ar fi voit să-l întrebe ce gând avea.

Flăcăul, încurcat de stângăcia, care părea să nu mai fugă departe în pustiu liniștit al nopții, rupe o frunză din crânguța plecată până în fața lor și mototolind-o între degete începe graiu tremurat:

— Doamne, Stăncuțo, tu nici nu ghicești nimic?

— Și ce anume să ghicesc? întrebă fata privind așa într-o parte spre strălucirea bănușilor din căldărușa pe care o învârtă între degete?

— Că uite... am pus de gând să-ți fur... gabeni! ăștia sorociți ție de zestre.

— Ba nici nu-ți mai trudi atâta mintea, că uite ți-i dau eu chiar de bună voie; și zicând fata îi întinde vasul mic de aramă, privindu-l așa ispititor...

Incurcat de răspunsul neașteptat, Voicu întinde mâna și ia căldărușa îngânând:

— Și iacă... am să ți-o iau, să văd cum ai să-ți dai samă de ea?

Stăncuța ușurată de povară tace și ridică mâna spre negura crângilor de sus de unde ciugulește câte-o frunză, pe care o lasă apoi să cadă, urmărind-o cu ochii în tremuratul ei ușor; iar Voicu privește lung și nedumerit când la comoara din căldărușă, când la tovarășa de alături.

— Dar dacă ți-aș mai fură... îngăimează Voicu într'un târziu, purtându-și privirea după aceeași cădere de frunze?!

— Ce adecă ai mai putea să-mi furi?... răspunse fata la rândul ei, fără să-și ia măcar ochii din cernerea foilor cari cădeau acum unele după altele, ciupite repede ca de-o mână ciudoasă...

— Ce să-ți fur...? adecă n'am ce...? O guriță!... Vorba din urmă, spusă de flăcău așa cam cu sfeală, o făcură pe fata să tresară și să privească în jos fără să zică măcar o vorbă.

Imprejurul lor se făcū tăcere. Din depărtările senine, șoapta de fluer s'auzi atunci tot mai încet, tot mai departe, iar pe unda tremuratului de vânt s'apropiă tot mai mult versul unui cântec deslușit:

Foileană trei vâsdoace
Pân' la mândra care-mi place
Trei zile de drum aș face;
Trei zile și-o săptămână,
Că gurița i-a fost bună...

Infiorați, ascultă amândoi tăcuți, iar când versul din urmă se topește în foșnetul tremurat al ploșului din preajmă, flăcăul oftează, și strângând mijlocul fetei de să-l frângă, îi fură sărutatul dorit de atâta vreme!

Stăncuța deșteptată din visarea aceea ispititoare, sare ca mușcată de șarpe și smâncindu-se din cingătoarea brațului voinic, fuge năluca pe potecă la vale...; iar Voicu rămâne drept în umbră, privind pierdut spre strălucirea batjocoritoare a banilor mărunți de aur.

În urma lor sus la cramă, badea Radu a zăvorit ușile repede; dar cum n'avea nici un zor de grabă, mai ales când știă că Stăncuța eră în tovarășia lui Voicu, tocmai după ce închise ușile își luă de samă să se întoarcă îndărăt și să caute prin țărna de unde scormonise comoara, să vadă de nu cumva sărise jos vre-un bănuț știrbindu-i astfel cele creștături de pe răboj...

Deseuie deci din nou, scapără de-aprinde lumina de ceară, ș'apoi răvășește toți bulgărașii întrebându-i par'că din nou de n'ascund cumva vre-unul din bănușii sorociți Stăncuței de zestre. Golul întunecos al gropii îi spunea însă că nu știe să fi rămas ceva din comoara păstrată de ea atâta vreme și moșul eră incredințat de asta, căci privirea lui doar acolo fusese în timpul săpatului; decăt tot și-a făcut de zăbavă, atât cât și-a nchipuit el că ar fi de nevoie inimilor tinere ca pe o sară așa de mândră să-și poată înodă firul amăgitor al dragostei.

Și astfel badea Potecă și-a abătut pașii în cotitura teiului tocmai când Voicu stătea singur și nedumerit, neștiind încotro s'apuce cu bănușii care pentru el n'aveau nici un preț fără tovarășia Stăncuței...

Cum nu bănuia însă de lipsa fetei, ca să-și vestească sositul încă dela câțiva pași din urmă, de unde zărise pe Voicu, își drege glasul și grăește:

— Iaca așa! Mă năcăjiră ușile celea cu incuiatul, ca niciodată, așa că avui puțină zăbavă;... dar fie că tot vă ajunsei cu toate bătrânețele care se țin mereu de mine.

Dar cum ajunse sub teiu și văzū pe Voicu singur, făcū ochii mari și mirat întrebă:

— Da bine voinice, așa-mi purtași de grija fetei...? Unde-ai prăpădit-o?

— Uite bade Radule, i s'a părut c'o strigă

leica Sultana devale, și-a rupt'o de fugă lăsându-mi mie își bănuți de cari ea spunea că n'ar ști ce să spună... răspunse Voicu așa pe'ncurcatele.

— Așa, bine taică, bine... Adă atunci în-coace și Sultanei mele m'oi pricepe eu ce să-i spun.

Și bucuros că întâmplarea făcuse așa fel ca să nu zărească Sultana pe cei doi tineri scoborând singuri spre casă, Potecă își luă cuibul de aramă, îl drămăluî cu ochii așa pe de-asupra și apoi plecă devale în tovarășia flăcăului, care gânditor abiă pășiă când și când în urmă.

Sosit în ograda mare și bătută în troscot des, Voicu, mulțumit că scăpase cu obraz curat își luă sara bună așa cu glas tare de să-l mai audă și alteineva, nu numai badea Potecă care de altfel eră lângă dânsul.

Gospodarul îi mulțumește, și-l petrece până la poartă; dar pe cât i s'a părut flăcăul a mai auzit un șoptit ușor de sară bună și a mai zărit par'că doi ochi cari din colțul ascuns de lângă războiul cu șorturi alese, l-au petrecut până departe în uliți.

(Va urma.)

I. Ciocârlian.

Iligenia în Taurida

de Goethe.

Actul al patrulea. Scena întâia.

Ifigenia. Arcas.

Ifigenia (singură).

Zeii menindu-i

Unuia din muritori

Vajnice chinuri și griji,

Și-aruncându-l mereu

Din plăceri în dureri

Și din dureri în plăceri,

Zguduindu-i, tot sufletul;

Ei în taină îi cresc,

Lângă el, în oraș,

Ori pe vr'un țerm depărtat,

Ca, în ceas de grea cumpănă,

Să găsească un razim,

Un prietin cuminte.

O, binecuvântați-l pe Pylade

Și tot ce ar întreprinde, zeilor!

El este brațul junelui în luptă

Și ochiul treaz al moșului la sfat;

Căci sufletul său liniștit păstrează

Comoara nesecat' a cumpătului,

Și celor prigoniți le 'mparte sfat

Și sprijin din belșugul ei. Pe mine

M'a smuls de lângă frate; il priveam

Și-l tot priveam și nu puteam pricepe

Atâta fericire, nu-l lăsăm

Din brațe și uitasem cât de aproape

Ne amenință primejdia grozavă.

Acum se duc, să-și împlinescă gândul,

La mare, unde-așteaptă 'n ascunziș

Corabia cu bunii lor tovarăși.

Și mi puseră cuvinte înțelepte

În gură, mă 'nvătară ce să spun

Când va trimite Domnul, poruncindu mi

Să mă grăbesc cu jertfa. Ah, eu văd

Că trebuie s'ascult ca un copil.

N'am învățat s'ascund să mă prefac

Și să înșel. Vai de minciună, vai!

Ea nu ne ușurează sufletul,

Ca orice altă vorb' adevărată;

Ea nu ne liniștește, ci 'nspăimântă

Pe acela care o faurește 'n taină,

Ea cade, ca săgeata aruncată

Și 'ntoarsă de un zeu asupra celui

Ce-i dete drumul Temeri peste temeri

Se sbat în pieptu mi. Furiile, poate,

Vor năvăli asupra fratelui

Din nou când va eși din sfântul crâng.

Ori poate-acum îi prinde? Mi se pare

C'aud ostași venind! — Aicea! — Solul

Trimis de Domnul vine 'n grabă mare

Îmi bate inima și sufletu-mi

Se tulbură, privind în fața celui

Ce trebuie să 'ntimpin cu minciuna.

Scena a doua.

Ifigenia. Arcas.

Arcas.

Grăbește jertfa, preoteasă! Domnul

Așteaptă și poporul o dorește.

Ifigenia.

Aș ascultă: făcându-mi datoria,

De nu s'ar pune, iată, fără veste,

O stavilă în calea 'ndeplinirii.

Arcas.

Ce stă poruncii craiului în cale?

Ifigenia.

Ce nu-i sub cârma noastră: întâmplarea.

Arcas.

Îmi spune deci ca să-l vestesc îngrabă!
Căci el vrea moartea celor doi străini.

Ifigenia.

Dar n'o vrea încă sfatul zeilor.
Pătat e cel mai mare dintre ei
De sângele de frate ce-a vărsat.
Și Furiile-i urmăresc cărarea,
Chiar și în capişte la apucat
Deodată răul și e pângărit
Lăcașul sfânt. Iar eu alerg acum
În grabă cu fecioarele la mare,
În unde vom spăla icoana zânei
Și 'ndeplini-vom tainele sfințirii.
Să nu ne tulbure deci nimeni slujba!

Arcas.

Mă duc să dau de veste Domnului
De noua piedecă; dar tu nu începe
Cu slujba până nu-ți va porunci.

Ifigenia.

Aceasta-i datoria preotesei.

Arcas.

Și Domnul trebuie să aibă știre.

Ifigenia.

Porunca lui nu va schimba nimic.

Arcas.

Ades' se 'ntreabă pentru ochii lumii.

Ifigenia.

Nu-mi cere ce n'ar trebui să fac.

Arcas.

Îți spun să faci ce-i bine și cuminte.

Ifigenia.

Te-ascult, de nu vei zăbovi prea mult.

Arcas.

Curând voi fi în tabără cu vestea
Și 'ndată iar la tine cu răspunsul.
O, de-aș putea să-i duc și altă veste
Ce-ar deslegă tot ce ne-a încurcat:
Căci n'ai luat în seamă sfatul meu.

Ifigenia.

Tot ce-am putut, făcut-am, bucuroasă.

Arcas.

Mai este vreme, gândul să ți-l schimbi.

Ifigenia.

Aceasta nu e în puterea noastră.

Arcas.

Fiindcă-i greu, tu crezi că nu e chip?

Ifigenia.

Tu crezi că e, fiindcă o dorești.

Arcas.

Vrei tu să 'ncerci, cu nepăsare, toate?

Ifigenia.

Eu le-am încredințat celor de sus.

Arcas.

Dar ei ne scapă prin noi înșine.

Ifigenia.

De îndrumarea lor atârnă totul.

Arcas.

Dar eu îți spun că e în mâna ta.
Căci singură mânia Domnului
Le-aduce moarte celor doi străini.
De mult s'a desvâțat acum oștirea
De jertfă și de slujba sângeroasă.
Și mulți, pe cari o soartă vitregă
Îi azvârlă pe țarm străin, simțiră
Cum le răsare celor rătăciți
O fața prietinoasă în străini
Asemeni unei arături de zeu.
Fă pentru noi, fecioară, tot ce poți!
Ușor îndeplinești ce-ai început;
Căci, nicăiri, blândeța ce pogoară
În chip de om din cer, nu cucerește
Așa curând, ca unde un popor
Puternic și sumet și tânăr poartă,
Neștiutor ce cale să apuce,
Povara grea a vieții omenești.

Ifigenia.

Nu-mi răscoli zadarnic sufletul,
Nu-i chip să mi-l mai schimbi precum ai vrea.

Arcas.

Cât este timp, nu cruți nici osteneala,
Nici vorbe bune spuse cât de des.

Ifigenia.

Zadarnică ți-e toată osteneala,
Iar mie-mi faci printr'insa numai chinuri.

Arcas.

Eu chiem într'ajutor aceste chinuri,
Ascultă-le, căci sfatul lor e bun.

Ifigenia.

Îmi răscolesc puternic sufletul
Și totuși nu pot să-mi alunge sila.

Arcas.

Ți-e silă, suflete frumos, de darul
Pe care ți-l aduce un om vrednic?

Ifigenia.

Da, dacă 'n loc de mulțumire, cere
Ce nu i se cuvine, mâna mea.

Arcas.

Celce nu vrea, găsește 'ntotdeauna
Destule vorbe de îndreptățire;
Voi spune Domnului ce s'a 'ntâmplat.
O, de ți ar spune ție inima
Ce bun și milostiv a fost cu tine
Dela venirea ta și până azi!

Ifigenia (singură).

De vorbele acestui om îmi sunt
Deodată inima în piept schimbată,
Și chiar în clipa asta. Mă cutremur!
Ca marea, când se 'nalță repede
Și-acopere nisip și stânci și țarm;
Așa îmi revărsase bucuria
Tot sufletul. Țineam acum în brațe.
Înțelepciunea visurilor mele.
Părea c'un nor s'așterne iarăși lin
În jurul meu, ca să mă 'nalte iarăși
De pe pământ și să mă legene
În somnul dulce ce mi-l puse-atunci,
În jurul tâmpiei, zâna milostivă,
Când mă cuprinse 'n braț, scăpându-mă.
Tot sufletul mi s'a legat de frate
Și sfatul lui Pylade mi-a fost tot;
Și orice gând mi-eră să i scap pe ei.
Cum părăsește, vesel, marinarul
Ostrovlul cel pustiu, — așa zaceă
Taurida 'n urma mea. Și-acuma, glasul
Prietenului m'a trezit din nou
Și mi-a adus aminte că eu las
Aici și oameni. Îndoit mă doare
Minciuna. O, te-alină, suflete!
Începi să te 'ndoiești și să te elatini?
Tu trebuie să părăsești limanul
Singurătății tale! Luntrea ta
Se leagănă pe valuri, tulburat
Te uiți și nu știi încotro s'apuci.

Trad. de I. Borcia.

Că te-am iubit...

Că te-am iubit, o simt de câteori
Cobori — pe-arıpa viselor senine —
Mă pierd atunci pe câmpul plin de flori,
Și stau în luncă de povești cu tine,
Că te-am iubit... tu poate nu 'nțelegi,
Deslegi mereu enigme numeri stele...
Dar resemnarea vieții mele 'ntregi,
Amarul meu și lacrimile mele
Nu le cunoști... și poate nici nu știi...
C'a rățăci... e soarfea celor, care
N'au nici un drept în lume de-a trăi...
Nici aripi n'au să se ridice 'n zare...

M. Cunjan.

În Maramurăș.

Arini pletosi pe malul Tisei,
Voi sfetnici câmpului cu flori,
De ce priviți spre codrii falnici
Atât de triști și gânditori?
Când doamna ceriului albastru
Visează 'n patul său de nori
Și vântul mângâie-vă frunza,
Vă lânguiți adese-ori.
Eu vă ascult, moșnegi cucernici...
Și-mi pare jalnicul șoptit,
Că-i o poveste 'ndurerată
A unui neam desmoștenit.

V. Albu.

Boierul.

I.

Ce viață, ce voie bună, ce pace, ce rânduială domniă odată în gospodăria asta pe vremea bărbăției fără preget și bătrânețelor albe a Roșului.

Tot satul de clăcași se uită la el cu dragostea și cuviința, cu care îi puteau răsplăti vorba lui așezată, omenia și cugetul curat. Boierul »cel mare«, pe moșia căruia era satul, trăia, ori în Craiova printre multele rude de sânge domnesc, ori la moșia din Făget, unde avea rosturile și desfătările din oraș. Moșia din Văleni o lăsase pe seama Roșului, om cu știință de carte ceea ce era mult pe vremea aceea, om în cinstea căruia avea o încredere de frate și pe care și l-ar fi socotit prieten, dacă nu l-ar fi oprit umbrele strămoșilor, cărțile de boerie și obrazul rudelor. Nici Roșul nu era din norodul de clăcași, — frate-său era chiar boierănaș mai de mână a treia în satul vecin, — dar vezi rămăsese fără pământ și mulțumit de cum trăia, nu mai râvnia după ilicul boieresc. Purtă cu drag căciula cu urechi de piele de miel, pieptarul alb înflorat cu cusături de mătasă neagră și chimirul de piele galbenă în care-și ținea călămările de alamă, împodobite cu înflorituri de pietri și de zmaț. Pe Boierul »cel mare« puțini clăcași din Văleni îl văzuseră, pentru toți însă Boierul nu putea fi decât Roșul, care vedeă de rosturile moșiei.

Dar dela o vreme, Roșul dormia sub crucea de piatră de lângă perețele bisericii, alături de jupâneasa lui țarancă. Feciorul lui, pe care îl iubiă prea mult pentru a-i da mai multă învâțătură decât trei ani pentru scriere și cetire și pe care îl deprinsese în toate daraverile moșiei trebuia să-i ia locul. Muri însă și Boierul »cel mare« și urmașii lui, oameni noi, cari nu se mai înțelegeau, găsiră cu cale să arendeze moșia. Feciorul Roșului, nedeprins a lua pogoane pe întreială ajunsese la mare strămoare. Și de aceea se dusesse pacea, voia bună și rânduiala din gospodăria Roșului. Prunii din holda de lângă casă se ciungărise, parcă-i dărmase Tătarii, printre ei creșteau bălăriile, mărul cel mare dela poartă de abia își mai purtă ramurile pe trupul ciocărtit de topor și scorburos, îngrădirea sta să cadă, grajdul gol, din coperișul

casei bătrâne vântul smulgeă șindrila și o învârtea în văzduh par'că în batjocură.

Iar înăuntru, Doamne, în colțuri sta păengeniiș, varul păretelui îngălbenise și se coșcovise, așternutul roșu de pe masa dela fereastră înegrise de pete și de praf, hârtiile din chichiță stau răvășite, alama călămărilor pe care nu le mai purtă nimeni la brâu, ruginise; iar candela dela icoanele afumate de vreme de abia se mai aprindea odată în an.

Ci Dumitru Roșu nu se îndură să se prindă cu mâinile de ceva. El irosia strânsura bătrânului, își petrecea zilele în cărcimă, ori stând cu capu în palme în tinda din care sburase mulțumirea. Nu vorbea cu nimeni, gurile rele ziceau că din pricină că nimenea nu-l mai agrăia eu »boierule«, adevărul e însă că-și înăcriă sufletul pe fiecare zi în ura de oameni, în desnădejdea de ziua de mâine, în năcazul că tată-său nu-i lăsase o pâne, care să nu-i poată fi luată dela gură, nu făcuse ce făcuse unchiu-său cu varu-său, care era acuma avocat cu vază în orașul în care lui Dumitru i-ar fi fost rușine să meargă. Cu nevasta n'o ducea decât în certe; era singura ființă, pe care o putea stăpâni și pe care își descărcă tot veninul unei vieți prăpădite, sărace, depărtată de oameni. I se părea că toți îl batjocoresc. Și nu pricepea el cum pot face așa aceia cari, sau ai căror părinți, sărutaseră cu evlavie mâna părintelui său. »A, de-ar mai avea el puterea aceluia! — gândia scrâjnindu-și dinții — n'ar slăbi gârbaicul din mâna pe care vitele astea de țărani n'ar mai îndrăzni s'o sărute.«

Trecea cu capul în piept pe drumul satului, nu agrăia și nu-l agrăia nimenea și privea cu lăcomie la întinderea moșiei pe care tată-său îl deprinsese să se incure călare. De-ar fi bogat, de-ar fi bogat bogăția i-ar da putere și puterea l-ar ușură de ciuda care-i rodea sufletul. »De-aș putea eu să arendez moșia asta, dar cum, cu ce?« Și o furie cumplită îl cuprinsese împotriva anilor de lăncezeală ce-i brăzdase fruntea cu încrețiturile grijei și în care muncind, muncind oricum și ori unde, punând ban pe ban, văzând ce bruma agonisise bătrânul, ar fi putut ajunge la țintă. »Mai e vreme, am să fiu bogat,

am să fiu tare, și am să vă joc, am să vă joc să vă usture».

Desnădejdea și hotărîrea aceasta, mînjită în firea sufletului lui păcătoșit, îi deteră îndrăzneala să meargă la vîru-său, căruia nu-i eră de lăpădat pretinia unuia, care ar fi putut fi tare printre țărani aceia, pe care în adîncul sufletului lui nici el nu-i iubiă mai mult decît ca pe o vită de povară. Și vîru-său l-a ținut de vorbă și l-a povățuit ce însușiri îi trebuie pentruca să poată fi mare:

— Acolo la tine la țară, mai repede ca aici. Acolo toți sunt proști, acolo nimenea nu te ține din scurt, acolo nimenea nu-ți ghicește gîndurile, acolo e bogăția cea mare, dar s'o știi scoate.

II.

La o săptămână Dumitru Roșu aveă cărciumă în Văleni. Nu-l mai cunoștea. Nu-și mai ținea capul în piept și par'că i se mai descrețise brăzdăturile de pe frunte. Nu-și mai înjura și bătea nevasta Nu-și mai lăsă barba să-i crească cîte o lună două. Se cruciau și Vălenii: Roșu începuse să le dea binețe: nu-i slăbia din »nene», »vericule», »prietine», »moșule». Se duceau oamenii la cărciumă ca la altă pomina să vadă pe »cucuvaia aia otrăvită de Roșu» cum le pune jumătatea pe masă.

— Știi că te-ai schimbat cu totul, îndrăznea cîte unul să-i spue.

— Ei, măi frate, am avut și eu năcazurile mele, cine poate ceti în inima omului.

În Dumineca mare iată-l pe Roșu în strana pe care pusese de-o împodobise cu săpături tată-său. Și după prânz horă în Văleni. De cînd nu se mai pomenise bucuria asta în sat, de pe vremuri cînd nu se părăduise vechiul han boieresc al moșiei. S'a fost adunat lumea din tot satul să se uite cu drag la celce se arătă a fi de acum al lor, la celce le da prilej de veselie și voie bună. Numai bătrânii, mai deprinși cu tot felul de oameni, nu-și prea deslegau limba și inima, lor li se părea că în colțul gurei Roșului flutură un rînjel de lăcomie și de gînduri negre.

— Nu vă prea pripitiți cu dragostea, că nu știi ce e în inima omului și știți vorba că ursul pe vatra arșă începe să joace.

Dar și bătrânii, la urmă, erau aproape încredințați că s'au temut zădarnic.

De Sîn-Petru eră praznic în casa Roșului.

Chemase pe popa, pe învățătorul, pe primarul și pe toți chiaburii satului. Casa se premenise într'o zi de sîrbătoare ca aceea și gospodina cu mînele sumese de abia mai știă unde-i stă capul de alergătură. Păharele se ciocneau cu »Norocire bună să dea Dumnezeu», cu »Să trăiți întru mulți ani» și dela o vreme toți își alungară sfiala, cu care trecuseră pragul, pe care de multă vreme nu mai călcaseră oaspeți. Vorba potolită, povestiri de întîmplări pătite, amintirea bunului bătrîn, care fusese tatăl Roșului, glumele, răsul, începură să însenineze fețele. Toți plecară ca din mijlocul unor rude iubite, pătrunși de mulțumirea pe care o simți în mijlocul oamenilor muncitori și buni.

*

În toamnă eră nouă alegere de primar. Roșul începeă să stărue:

— Uite ce, cinstite Părinte, dacă crezi și Sfinția ta, Moldovanu tot e bătrîn, el spune că nu vrea să-l mai alegeți, faceți o încercare și eu mine, am să fiu muncitor, oamenii au început să ție la mină și atîta obraz și omenie cred că am și eu.

Bine, frate, bine, eu tot îmi băteam capul că cine ar fi mai vrednic, am să vorbesc eu și eu învățătorul.

Să vorbiți și Sfinția voastră, am vorbit și eu, nu-i împotriva.

De atunci a început la cărciumă să se vîndă și pe datorie. Unii, căroră nu li se nimereă vr'un gologan, treceau pe drum dînd numai binețe. Roșu îi întimpină:

— Da ce, ești mînios, de nu te mai abati pe aici?

— Ba nu, dar vezi nu se sgođește întotdeauna de cheltuială.

— Ci, vino frate, să bem amîndoi un pahar că n'o mai fi foc... de bucurie c'o să m'alegeți primar.

Două luni de zile n'a mai ținut socoteala căștigului. Înainte de alegere s'a repezit pe la vîru-său, care a pus și în oraș trebile la cale.

S'a făcut primar.

Nu eră nici rău, nici bun. Eră mai aspru par'că, dar pe ori și care îl îmbună cu: »Ce să-i faci, legea, te ține din scurt legea, n'ai încotro». Nemulțumirea eră că prea se urcase plata pentru vitele aduse la oborul de gloabă și

prea trebuia să dai bani pentru orice hârtie ce eșii din primărie, iar ajutorul spune adeseori tainic:

— Eu nu știu cum îi cu banii ăștia ai comunei, că de venit tot vin mereu și de săracă par'că niciodată n'a fost mai săracă comuna.

A început primăria să umble pe la nedei, a început să-și țese broboade de borangic și oprege cu alesături de lănuță; iar primarul nu se mai luă de gât și nu mai prindea taină cu oricine ca în vara când deschise cărciuma. Îl oprea »legea«. Vălenii începură să se uite iar cu sfială la el și nu din dragoste se duceau bărbații când îi chemă să-i facă un prânz de clacă la cosit și nici femeile și fetele când primăria le chemă la tors ori la dărăcit lăna.

Advocatul Roșescu eră foarte mulțumit de vāru-său și-i spuneă bătându-l pe umere.

— Mă, te-ai dat pe brazdă, vezi așa, și Prefectului îi place de tine, am să stărui să te facă Perceptor când vei eși din primărie.

Atâta așteptă Roșu. I s'a dat cinci sate pe mână. Eră prăpăd. Nu te iertă nici pentru două zile, să te fi știut cu mortul în casă. Când trecea el prin sate cu primarul și cu doi vătășei după el par'că venia cine știe ce urgie din alte vremi. Văia satul de lătrături de câni și începeau copiii să plângă în fiecare casă unde intrau, de vâică, reala părinților și de asprimea mâniaoasă a perceptorului.

— Domnule Perceptor, am un car cu grâu mă duc cu el Luni la oraș, mai așteaptă și dumniata două trei zile că-i vai de maica mea, îmi vine să-mi iau lumea în cap.

— Te vâicărești ca muierile de pomană, tacă-ți fleanca, trece-i, mă, vaca.

— Domnule Perceptor, îmi iei laptele dela gura copiilor.

— Eu nu ți-l iau, stăpânirea ți-l iau... tu ți-l iei. Și bietul om rămâneă cu capul în piept și oftând:

— Ca pe vremea Turcilor, Doamne ia-mă!

Să nu fi zis ceva cu nesocotință, că-i săreă țandăra. Înghițeau bieții oameni în sec, ca să-și înăbușe năczul și mahnirea, ca să nu-și iese din vorba lor așezată și plecată, c'altfel văia vāzduhul de înjurături și nesocotitul puteă rămâneă și cu obraji roșii de palme și cu ochii umezi, împetrit de rușine în fața nevastei și a copiilor. Începuse lumea din cele cinci sate să i se pară că om mai mare și mai tare ca domnu Perceptor nu poate fi.

Cei slabi de ȳngeri își părăsiau nașii părinților care-i botezase și cununase și veniau la el chip și samă să-și afle un ocrotitor.

— Domnule Perceptor, faci bine să-mi botezi un copil, ne-om căzni și noi din ce-om puteă să facem mai altfel... și vezi eu sunt al dumnitale, măcar de mi-ai zice să ȳntru în pământ.

Și-și irosia strānsura să facă un ziafet cât o nuntă și să ducă nașului un plocon cât un peșches împărătesc.

Alții strāngi cu ușa de belele:

— Domnule Perceptor, s'apropie și la mine sorocul de plată și n'am cum să mă ȳnvârtesc acuma, nu ești dumniata bun să mă ȳmprumuți, îi fac eu banii și ți-i dau.

— Ce să mai faci banii, mai faci tu banii, par'că ție îți vine dela moșie. Să-mi dai prunele din ograda, câte o fi paguba mea de o fi mai puține, le scutur eu n'ai nici o grije și să-mi faci și două zile la cosit.

— Bine, Domnule Perceptor, vă sărut mâinile, dară treceti d-voastră acolo în condică când o fi.

— Lasă că am eu grije.

La judecāti veniau la el:

— Știi că eu am ȳncurcatură cu Niță al Floarei, că zice că i-aș fi furat eu porumbii și pe urmă din aiă m'am sfădit și m'am ȳncăerat cu el, dumniata ai oameni... Conu Iorgu Roșescu... n'oi puteă eu să scap?

— De mă, și de s'ar puteă, vezi tu, cheltuială multă.

— Facem noi ce facem, mie juncii tot îmi sunt de dat, nu-i mai pot țineă.

— Bine am să vorbesc eu cu vāru-meu.

Au început sătenii să nu se mai uite cu ȳncredere nici la popa, nici la ȳnvățătorul, nu mai venia nimeni la ei nici pentru o ȳneznire, nici pentru un sfat: »ȳs oameni de treabă dar ce pot ei?

Moșnegii satului se bucurau de amara bucurie că nu se ȳnșelaseră, și-și sfātuiau copii și nepoții:

— Ei, feții mei, nu v'am spus eu? Mai lăsați-l în plata Domnului că uite v'a pus genunchiul pe grumaz.

III.

ȳn vremea asta arendașului de pe moșie i se ȳmplinise sorocul. O nădejde nouă, o lăcomie gādilitoare iar îl cuprinse pe Roșu. A pornit la Craiova la noul și singurul stăpānitor al moșiei. I-a vorbit de ȳntinderea pe care tinārul cu alte

griji nu avusese vreme să vină s'o vadă, i-a spus că dă atâta grâu, atâta porumb, atâta vin, atâta țuică, că are atâta pădure, că poate avea atâția muncitori, i-a socotit venitul para cu para și i-a arătat că moșia poate aduce de două ori mai mult decât dacă o arendează.

— Și pentru asta cucoane, n'ai trebuință dumniata să iei osteneala în picioare, eu îți învârtesc toate acolo și dacă n'o merge un an de zile, cum îți spun eu, sunt în stare să mă bag slugă la curtea d-tale.

A ieșit din casa marelui proprietar beat par'că. I se părea că nu atinge piatra stradei cu piciorul, i se părea că fuge pământul cu el, i se părea că o să se înece de bucurie, îi venia să alege. Se uită lumea după el, cum își frecă mâinile și zimbăia și-și făcea socotelile aproape cu glas tare: 150 de lei pe lună, asta nu-i nimic; dar să pun zece pogoane în moșie, și să le muncesc cu oameni de clacă și să treer cu mașina moșiei, să aduc lemne cât vreau, să-mi țin caii în grajdul conacului, care tot stă gol, să țin vite câte vreau și să am două sate pe mâna mea să le învârtesc cum știu... tot a vrut Dumnezeu cu mine.

I-a fluturat prin cap gândul să se ducă într'o crâjmă și să bea, să bea acolo de bucurie, de cea mai mare bucurie, pe care a avut-o el în viața lui, care după moartea lui tată-său îi fusese o povară amară de chinătoare; dar nu s'a dus. S'a gândit să plătească popii un sărindar, să cumpere toate luminările ce s'or arde în noaptea Paștilor, dar »ce să mai zvârlu eu banii; i-oi zvârli când nu s'o cunoaște că iau din grămadă« — și îndată încep să-l roadă îndoiala că oare e de vr'un folos să-ți risipești banii măcar și atunci pentru o biserică și pentru un Dumnezeu care-l lăsase să piară într'o vreme și care nu poate fi — dac'o fi — mai tare ca oamenii care-l ridicau acuma.

*

Ferbea satul. Mulți se învoiseră că n'aveau încotro. Unde eră să-și pască amărățile de vite? Inașul comunei eră o năsăpiște, pe care nu creștea decât pământul. Și cele două trei pogoane puteau ele hrăni zece guri de casă? S'au găsit și de aceia cari s'au încăpăținat să nu se învoiască. La atâta neobrăzare nu se așteptase Roșu: — l'auzi dumniata să vaită că le-am îngreunat învoiala, am să-i las să moară de foame, poama dracului de putori.

A întâlnit pe Florea Stancului:

— Ce mă, nu vrei să te învoești?

— Nu vreau.

— Nu vrei? Las' că te fac eu de vrei. Ce, pică copitele boilor tăi de-or mai face încă două zile la cărat peste ce a fost anul trecut, ori ție și te îngroașe mâinile de-ai mai face încă trei? Ori pe nevastă-ta o ții la gherghef nu vrei s'o ardă soarele, bunătate de muier. Și doi pui de găină nu-i poate da boierului? Să vezi cum ai să te mai învoești.

Într'o noapte pândarii boierești sparseră gardurile, descuiară porțile încăpăținaților, le luară vitele boțește, a doua zi eră plină de ele curtea boierească.

— Le-ați dat drumul în țarina boierească, țipă Roșul, tâlharilor, în ce codru vă socotiți voi aici? O să ajungeți să puneți foc conacului boieresc, hoți de drumul mare ce sunteți. Un pol de cap, ori aici le putrezesc oasele, să vă duceți cu jalba în proțap și la Vodă, nu le scoateți.

O zi și o noapte au stat vitele nemâncate și neadăpate; mugian de-ți eră mai mare mila.

Dimineața Florea Stancului eră din zori în curtea boierească.

— Boer Roșule, știți ce m'am gândit eu, m'am sfătuit și cu nevasta, văd eu, am să mă învoesc.

Aha, rânji Roșu de bucuria sălbatecă și mândră pe care i-o treziă vorba: »Boierule« pe care nu și-o mai auzise din vremuri când în casa lui tată-so eră »boierul cel mic«, ori »boierul cel tinăr« — vezi acum îți mai vii de acasă, să sgăești, băește ochii mari, să te gândești și apoi să faci pe al dracului.

— Nicolae, dă-i boii ăstuia.

Și rând pe rând au venit cu toții și și-au scos vitele cu prețul învoeii, unii galbeni de ciudă, alții roșii de furie, cei mai mulți cu nepăsarea răbduriei a năcazului înecat în: »E, par'că o să împărătesc pământul« ori: »Mai mult de o piele nu-mi poate lua«. Roșul le spunea la toți:

— Să veniți mâne să vă măsoar pogoanele pentru arat.

S'au dus; — dar își băteau oamenii capul să știe că: cum ce-au arat anul trecut într'o zi, ară acuma într'o zi și jumătate.

— Mă Niță, uitatu-te-ai tu, bun îi stânjenul din mâna hiarei ăleia de Roșu, mă, mie mi se pare că-i cu două palme mai lung decât cel adevărat.

— Am să mă duc să cer stânjenul la popa și să-l măsoar de o probă.

— Ce să te mai duci, surda, nu vezi mă nene Petrache, tot pe lungimea asta, aveam anul trecut patruzeci de pași drept pogonul și acuma îmi dă cincizeci.

— E cu ochi și cu sprâncene. Barem de le-ar face și pe ale noastre de porumb la primăvară tot așa n'ar fi nici o supărare.

— Da de!

(Va urma.)

G. C. Ionescu.

Cronică.

«Treburi literare». Nu putem aprobă în nici un chip ieșirea vehementă a «Sămănătorului» împotriva dlui V. Cioflec, colaboratorul de deunăzi al acestei reviste și colaboratorul actual al «Luceafărului». Socotim că o judecată în materie literară nu se poate strivi cu nici un fel de injurie, ci numai cu puterea argumentelor. Osândim termenii asprii ai «Cronicei» îndrăznețe, în cari dl V. Cioflec e tratat dela o înălțime prăpăstioasă, și nu găsim cuvinte de justificare pentru mândria ultraolimpică a rândurilor cari contestă «chemarea» de a discuta a dlui V. Cioflec. Nu admitem decât răzvrătirea mândriei îndreptățite, și nu putem aprecia spiritul cu «valetul».

Suntem pe deplin convingiți că dl Mlafluța nu «va lua cuvântul», și ar fi o bucurie pentru noi dacă nu am mai avea prilejul să înregistrăm astfel de... «treburii literare».

V. Caraivan: La șezătoare. București, Minerva, 1907. Lei 1:50. Dragostea de literatura populară, după cel dintâi avânt, care s'a ridicat la trezirea ei, a scăzut destul de curând. Pricina se va găsi nu numai în numărul restrâns al celor cari s'au ocupat de genul acesta acum cincisprezece — douăzeci de ani, ci și în domolirea ce urnează oricărei aprinse manifestări sufletești. Astăzi însă, semne multe arată că prețuirea materialului folkloristic se face după sentimente îmbucurătoare. Studiarea obiceiurilor poporului, colecții de poezii, descântece și povești, pagini de reviste cari se adresează claselor culte, pline de isprăvile Feți-Frumoșilor sau de scurte versuri cu «Frunză-verde» la început, — aceste sunt semnele.

Intre purtătorii veștii nouă e și dl V. Caraivan. D-sa a înțeles să scrie «poveștile și snoavele» după cum și-a adus aminte că i-au fost povestite. A păstrat doar faptele și numele proprii. Tot ce se mai găsește într'un basm, în afare de această elemente, este al culegătorului. Felul acesta de a strânge creațiile poporului nu e nou. Se găsește la Creangă, Odobescu, Slavici, Eminescu, în strălucitul «Făt-Frumos din lacrimă», n'a urmat nici ele altă cale, iar dl Delavrancea, în lumea dintre «vis și viață», a pus tot meșteșugul lui artistic ca să îmbrace scheletul popular. Alții, mai noi și mai puțin talentați, au păstrat tradiția marilor înaintași.

Deci, dl Caraivan a făcut bine când a scris cum am văzut. Felul d-sale de a povesti e limpede și foarte plăcut. Stilul ușor, colorat, semănat cu moldovenismul al cărui înțeles se ghicește fără multă bătae de cap. Cele două

snoave, două lungi povești și bucata după W. Hauff se cetesc cu deosebită ușurință atrăgătoare.

Unii vor găsi că sunt în cartea aceasta momente cari amintesc pe Creangă. Foarte adevărat. Dar e o cinste să ai... «cusurul» de a semăna cu autorul lui Harap Alb, și anevoie va fi scriitor de povești din Moldova, care să nu aducă împrejurări, zicale și cuvinte întrebuințate de Creangă.

Volumele dlui Caraivan are în frunte o prefață sugestivă și foarte justă, scrisă de dl N. Iorga.

Un dușman. Cel mai nimerit tip pentru a ilustra psihologia vulgară a parvenitului e de sigur dl Ovid Densusianu, directorul celei mai necetite din spuză de reviste literare ale Țării românești. Nepot de țărani din comuna Densuș, din Transilvania, dânsule, fără îndoială, în toată țara cel mai aprig dușman al transilvănenilor și al vișarilor în literatură. Lupta noastră politică, năzuințele noastre culturale, toată munca și toate îndemnulurile noastre sunt primite cu aiere de batjocură și zeldemele bizantină de către mititelul neputincios. «Căciula de oaie» și «opincile rupte» sunt nesuferite înăncrîtului critic care nu pierde nici o ocazie de a lovi în «eroii literaro-naționaliști». Noi de mult nu mai suntem dispuși să tratăm serios cuvintele dlui Densusianu, ale cărui păreri și judecăți critice pe lângă banala răutate cunoscută a naufragiaților literari mai poartă și pecetea urâtă a unui parvenitism, ridicol, care la noi în Transilvania nu se cunoaște. Această impresie jalnică ne-a lăsat-o și cel mai recent strigăt de alarmă al D-sale, în care cere dela Corpurile legiuitoare o mântuire de «literatură țărănească». D-sa poate striga sănătos, noi urmăm mai departe calea noastră făcând literatura osândită de D-sa, pe deplin convingiți că cu îngâmări de «serviniade» ne prăpădim cu tot neamul nostru. Și asta nu vrem, pentrucă noi ținem la traiul nostru. Ținem la datinile strămoșești, ținem și la Densusu, și nu vrem să-l pierdem, domnule Ervin Densusianu!

Prinții gândesc... Ce neam oropsit și fără noroc suntem și noi ardelenii!.. Un popor de opincari aspri, de plugari săraci. Nobila noastră aristocrație ne-a părăsit în mersul vremilor vitrege. Ne-au părăsit blazoanele, și cari ne-au mai rămas le-am sfărmat noi de bună voie. Am aruncat în foc pergamentele, povățuiri de proasta noastră mândrie țărănească, și în pornirea truției am așezat

pe tipse pe cei câțiva subțiri ce mai rămăsese între noi și i-am dus bucuri străinilor: «Uite, nu sunt de noi, păcatele noastre! Să-i primiți și să-i încălziți D-voastră. Noi suntem cu proștimea și nu ne pricepem... Și astfel noi am rămas de capul nostru. Am rămas săraci: plugari și ciobani. Am rămas fără tradiții, fără strălucire: un neam de țărani. Toate înșușirile cari ne-au mai rămas sunt doar atribuțiile vulgare ale țărânelii noastre fără o trevie a minții, avem pedanteria chinuitoare a omului simplu și cinstit, avem sănătatea rumenă a codrilor de brad. Copiii noștri au învățat carte cari au putut, și prin minune, cei mai mulți au păstrat și mai departe aceste înșușiri vulgare. Dragostea ținei țărănești nu s'a stins în sufletul lor, a rămas acolo. Minte a pornit în alcătuirile lor tot dela pragul căsuței de unde ei înșiși s'au tras la oraș. Și ca o dovadă a îndrănelii noastre fără păreche chiar și scriitorii noștri, poeți și prozatori, și-au muiat condeiul numai în durerile și bucuriile acestor suflete de țărani... Au fost și ei de credința naivă că această multime nenumărată de oameni buni și muncitori e singura comoară de sănătate și premenire a neamului românesc...

Negreșit că aceste înșușiri nu sunt un noroc și nu pot clădi un temel pentru căpătuirea unui om muncitor.

Ce fericire însă că neamul nostru a câștigat în altă parte ce a pierdut la noi. Peste munții cari cuprind ea o cingătoare uriașă gloata noastră de țărani, e o țară unde lumea bună nu s'a stins încă, unde n'a coplesit totul proștimea. Acolo putem și noi să mergem să învățăm câte ceva. Acolo numai țărani sunt reduși la adevărata lor valoare de slujitori fără plată, încolo e bine. Sunt și acolo mulți naivi și îndrăneli de seama noastră, cari visează acelaș vis, cărturari cu năzuințe nesocotite cari vor să fericescă pe cei mulți, dar strigătul lor e strivit de implacabilitatea unei tagme cu putere și mândrie tradițională. Creduli și naivi cum suntem, noi socotem îndreptățită răsvrătirea visătorilor de-acolo cari se aseamănă nouă, dar uite, ni se dă des prilejul de a ne convinge că judecata noastră e neîntemeiată.

Ce să mai lungim vorba? Zicem cuvenitul «pater peccavi» și recunoaștem greșala noastră. Înregistrăm cu pocăință în tiparul acestei reviste ardelenesti neperitoșul merit al providențialului bărbat Mihalache Dragomirescu, omul tuturor literelor, a cărui strădăință a descoperit un principiu care gândește. Abil cum ni se spune că ar fi acest domn Mihalache, a deslegat taina apropierei de marea singurătate princiară, și norocos, cum încă ni se dovedește că e acest cuvinte domn Dragomirescu, a reușit să «culeagă din gura principelui mai multe... »cugetări... Cu dreapta a cules «cugetările», cu stânga nu se știe ce a cules. Niseai deslușiri am putea primi doar dela Administrația Domeniilor Coroanei, unde încă se pare a fi cules cu stânga.

În orice caz, convingerile noastre vor trebui să se schimbe. E prea evidentă nenorocirea noastră. Cu înduioșare ne gândim la blazoanele înstrăinate, cari ar putea întâri în înțelesul dragomiresc al cuvântului și revista noastră, a «gongoristilor»...

Felicitănd călduros pe luminosul estet, nu ne putem suprimă avântul unui lirism care trebuie să prindă:

Alei coane Mia - (?) lache,
Noi o ducem în nevoi,
N'ar mai fi vr'un prinț pe-acolo
Să «cugete» și la noi?

Așteptăm nota la «revista critică» a «Convorbirilor», și din acel prilej și lămuririle necesare pentru ciselarea desăvârșită a celui dintâi vers.

Judecățile d-lui Panu. Eclectismul d-lui Panu dela «Săptămâna» dă foarte multe greșuri. Îndeosebi judecățile literare nu par a fi punctul de forță din variatul «confetti» al «Săptămânei». Ne aducem aminte cum în articolele cari tratau chestia țărănească din prilejul răscaloalelor d-lui Panu aducea aspre învinuirii scriitorilor noștri că au falsificat rostul adevărat al țărânelii și ca probă a acestei «idealizări» nesocotite ne îndrumă la poeziile lui... Goga. Mai trebuia să spună d-lui Panu: «Clăcașii» lui Goga sunt prototipii țărănilor cu al căror prisos de sănătate și seninătate sufletească ne minte de zeci de ani literatura noastră. Mai trebuia să spună d-lui Panu: De unde puteam și noi corpurile legiuitoare amaraciunea țărănilor noștri rămânând când scriitorii ne zugrăvesc numai moșneni împăcați și fericiți d. e. Coșbuc în «Noi vrem pământ» și Goga în «Omul» lui? Cam în acelaș diapazon de justă apreciere e ținută și lauda adusă de d-lui Panu în nr. 47 al «Săptămânii» d-lui Densușianu «un tânăr foarte cuminte» care «nu se ambalează nici odată». Să ne ierte d-lui Panu dacă pentru astfel de aprecieri literare nu ne «ambalam» nici noi.

Așchii. În revistele și gazetele noastre s'a discutat de mai multeori nevoia de a populariza autorii vrednici să străbată în păturile largi ale cetitorilor, «Organele» de zi și de altă măsură a timpului pentru apariția lor au și făcut câte ceva în direcția aceasta. Fiecare a înțeles «să-și împlinescă datoria după vederile vr'unui «colaborator intern», iar uneori după lipsa de altă materie. Dar nici un ziar de al nostru n'a găsit taina de a hăcuți opera unui scriitor așa cum face astăzi «Tribuna» cu scrierile dlui Al. Vlahuță. Caci, dacă avem să fim mulțumitori celor cari scriu teze de licență sau doctorat, pentru orice cale cinstită, pe care informează străinătatea despre literatura română, nu putem admite să ni se aducă nouă, ciopărțite, operele dlui Vlahuță. Această reeditare fără noimă a poeziilor nu aduce nici un serviciu autorului, nu popularizează cuminte opera unui scriitor și nu poate câștiga nici un cuvânt de încurajare condeiului care a alcătuit acest mozaic nesocotit.

Turneul d-lui Z. Bărsanu. La ziua sf. Petru, domnul Bărsanu și-a început din nou apostolatul. Suntem informați că de astădată va avea și sprîjinul «Societății pentru crearea unui fond de teatru român». În articolul «Teatru românesc», apărut în Nr. 19—20 din 1906 noi am arătat cum trebuie să se înceapă mișcarea noastră teatrală, ca să ducă la sfârșit mulțumitor. Asupra acelor păreri atragem și acum atențiunea celor în drept și dorim din tot sufletul triumful cauzei. Din parte-ne nu vom pregeta a lucră mână în mână cu Societatea de teatru și cu trupa

d-lui Bărsan. Urmărim același scop: înaintarea noastră culturală.

Programul turneului din acest an e următorul: I. Comedii într'un act: 1. Capriciul unui tată după Belli-Blanes. 2. Ce păcat! după A. G. Cagno. 3. Gaura cheii din franțuzește. 4. Dela Nord la Sud după Cav. Domenico Piccioli. 5. Prietinel Eugén după Bourdoy și Calliot. 6. Mătase sau bumbac? după Gerolamo Mariani. 7. Cântecul cocoșului din franțuzește. 8. Un om nervos după Napoleon Gallo. 9. Cravata albă după Edmondo Gondinet. 10. Un om de treabă după Roberto Bracco. II. Dramă: Strigoii de Ibsen și Invier, de Zăbarie Bărsan. Afară de acestea se vor mai juca »Prostul pricopsit« și »Bursierul Societății«, comedii într'un act și poate și altele scrise de dl Z. Bărsan.

Programul bogat și mai ales mulțimea comediilor sperăm că vor cuceri dorul publicului de a vedea reprezentațiile dlui Bărsan. Noi îi urăm norocul și răsplata de care e vrednic!

Ploaie de vară. Unu, doi, trei, patru... atâtea sunt procesele intentate redactorului nostru, dlui Octavian Goga, pentru »agitatie« în revista »Tara noastră« și »Viitor de aur«!...

Bibliografie

— asupra onora dintre aceste cărți vom reveni. —

H. Sienkiewicz, *Bartek învingătorul*, trad. de Iosif Nădejde, Biblioteca pentru toți, nr. 258. Librăria Alcaley. București 1907.

Herbert Spencer, *Progresul, Legea și cauza lui*, trad. de L. Ghips. Biblioteca pentru toți, Nrii 267—268. București 1907.

Constantin Giurescu și N. Dobrescu, *Documente și regește privitoare la Constantin Brâncoveanu*. Buc. 1907. 1 vol. 8° mare, L+ 434 pp.

Grillparzer, *Hero și Leandru*, tragedie în 5 acte trad. de Haralamb Lecca. Biblioteca pentru toți Nr. 270. Librăria Alcaley. București 1907.

Aviz.

Rugăm pe abonații noștri restanțieri să binevoiască a grăbi cu trimiterea abonamentului pe semestrul II al anului curent, ca să nu fim siliți a le sistă trimiterea revistei.

Administrația Rev. »Luceafărul«.

Redactor: OCT. C. TASLĂUANU.

Colecțiile „Luceafărul“ complete.

Legătură elegantă în pinză.

Anul I, epuizat.	
Anul II, (1903)	40 cor.
Anul III, (1904)	30 "
Anul IV, (1905)	40 "
Anul V, (1906) Ed. simplă	16 "
Anul V, (1906) Ed. de lux	25 "
Toate colecțiile împreună ed. simplă C 120; ed. lux C. 130.	

Colecții incomplete.

Sem. II, 1903, (nrele 9—23)	3 cor.
Sem. II, 1904, (nrele 11—24)	3 "
Sem. II, 1905, (nrele 11—24)	3 "

Cumpărăm „Luceafărul“.

Anul I, (1902), complet sau numerele: 2, 3, 6, 8, 9, 10. (În deosebi nrele 3 și 9—10.)	
Anul II, (1903), 2, 4, 7 și 24.	
Anul III, (1904), 2 și 5.	
Anul IV, (1905), 1, 2, 4, 6, 8 și 10.	

■ se adresa administrației noastre.

AVIZ.

Vor primi franco

Biblioteca Copiilor

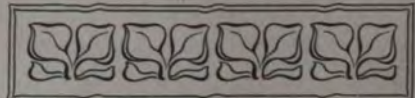
Vol. I și II.

Cei ce vor trimite direct aatoralăi

A. O. Maior

la redacția revistei *Luceafărul*, Sibiu (Nagy-szeben), suma de 1 Cor. 10 pentru Austro-Ungaria și 1 leu 50 bani pentru România.

Pentru ambele volume sunt a se trimite 2 Cor 20 pentru Austro-Ungaria și 3 lei pentru România.

Cumpărați numărul jubilar Carol I. Prețul 1 cor. 10 bani.